

قىدائى بىتۇبۇق ۇلى جۇيانىش

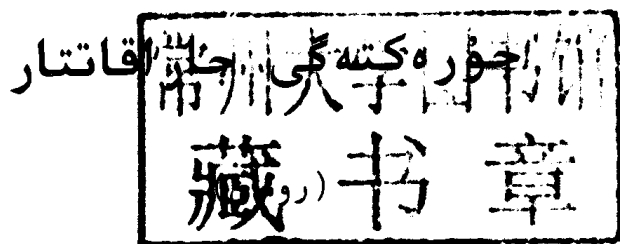
جۇيانىش

جۈرەككەگى جاراقتار

بىلە خالىق باسپاسى

قىداش تايىتۇياق ۇلى جۇبانىش

بىلە ھالىق باسپاسى

图书在版编目 (CIP) 数据

心的呼唤：哈萨克文/黑达西著·—奎屯：伊犁人民出版社，2008.11

ISBN 978—7—5425—0963—5

I·心… II·黑… III·长篇小说-中国-当代-哈萨克语
(中国少数民族语言) IV.I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2008) 第 178668 号

责任编辑：热依扎

责任校对：热依扎

封面设计：陈 文

心的呼唤

(哈文)

黑达西 著

伊犁人民出版社出版发行

(奎屯市北京西路 28 号 邮政编码 833200)

新疆新华书店经销

乌鲁木齐大金马印务有限责任公司印刷

850×1168 毫米 大 32 开本 14 印张

2010 年 2 月第 1 版 2010 年 2 月第 1 次印刷

印数：1—3000 册

ISBN 978—7—5425—0963—5

定价：25.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: رىزا نىازحان قىزى
جاۋاپتى كوررەكتور: رىزا نىازحان قىزى
مۇقاباسىن جوبالاعان: چىن ۋىن

جۈرەكتەگى جاراقاتتار

بىلە خالىق باسپاسى باستىرىپ تاراتتى

(كۈيتىڭ قالاسى بيجىڭ باتىس كوشەسى 28-اۋلا)

پوچتا نومۇرى: 833200

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۈكەنىدە ساتىلدى

ئۆزىمىز دايجىڭما باسپا شەككى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتىگىدە باسلىدى

فورماتى: 1/32 850×1168 باسپا تاباى: 14

2010-جىل 2-اي 1-باسپاسى 2010-جىل 2-اي 1-باسىلۇى

تىراجى: 1-3000

ISBN 978—7—5425—0963—5

باعاسى: 25:00 يۋان

ۋومىر سىلاغان ۋارقانداي ۋىس، جۈيەدەن باقت.بايلىق،
الده قايعى-قاسىرەت بولسىن، ۋىرى پەندە ۋۇشىن ارينە قىزىق.
ويتكەنى، ۋىرى پەندە ومىردە ۋبارىن باستان كەشەدى.
سوندىقتان، ۋىرى پەندەگە ۋىرى جۇرگەندىگىنىڭ ۋوزى باقت،
قىزىق.

تاۋ ساعالاعان كوشپەندى ەلدىڭ اۆلەتى بولعاندىعىمىنان با،
ايتەۋ ۋ-شۋى قۇلاقتى جاڭغىرىقتان مىناۋ شاعىن قالاشقىتا تۇرۋدى
ونشا ۋماز ۋومىر سانامايىمىن. ماعان تاۋداعى شوپانداردىڭ
تىرلىگى، كۈن كورىسى وتە ماعىنالى، تىنىش، بەيىت ۋومىر
سياقتى سەزىلەدى دە تۇرادى. الايدا، كاسىپتى تاستاپ، تاۋعا
كەتىپ قوي باعۋعا باتىلدىق ەتە الماي، اپتاسىنا نەشە رەت بولپ
جاتاتىن ۋمان - ماعىناسىز قوناعاسىلار مەن تويلارعا بارۋدان كوز
اشا الماي، قاراداي ارىپ - شارشاپ جۇرگەن قالاشقىتاى كوپتىڭ
ۋبىرى بولپ كۈن كەشىپ كەلمەن. بۇل اۋداننىڭ باسقا
جاقتاى مادەنيەتنىڭ دامۋى كەنجە بولغانىمەن، توي-تومالاق
وتكىزۋگە كەلگەندە اعايىن-تۋىس، كورشى-قولاڭ ۋبىرى مەن
ۋبىرى ۋباس تالاسىپ، الدىلارنا جان سالمايتىن. اپتاسىنا نەشە
دۇركىن باسەكەدە وتەتىن وسىنداى قىساپسىز قالساڭ
توي-تومالاقىتار مەن ۋنازىر-شراقتاردى كوزى كورىپ جۇرگەن،
كەيىر سانا - سەزىمدەرى ەرتە ويانعان ساۋداگەرلەر قالاشقىتىڭ
ۋدال ورتاسىنان ويىپ وتىرىپ بىرنەشە كوڭىل اشۋ سارايلارىن
اشىپ ۇلگىرگەن.

وتكەن جىلى كورشىلەس اۋدانداى ۋبىر اعايىنىمنىڭ

بالاسىنىڭ سۇندەت توپىنا بارىپ قايتقان بولاتتىمىن. سوندا كورىپ، تاڭدانى تاڭداي قاققان ەدىم. ول اۋدانغا قاراعاندا ءبىزدىڭ اۋداننىڭ توي جاساۋ مادەنيەتى وراسان جوعارى ەكەن. ولاردىڭ تويلارىن ءالى كۇنگى اۋلالارىندا وتكىزەتىنى، راس، كۇلكىمدى كەلتىرگەن. ال، ءبىز قانداي توي بولسا دا تىنىستى، كۇنىبىرلەگەن مۇزىكا ءۇنى بويدى تەبىرەنتەر سارايلاردا وتكىزەتىن بولعالى قاشان. وسىنىڭ ءوزى ءبىر قىرىنان قاراعاندا دامىعان، اسا جوعارى ساتىداى مادەنيەتتىلىك بولپ سەزىلگەنىمەن، شىننىن قۇعاندا، بۇل قىيان-كەسكى باسەكەنىڭ سيلاعان جەمىسى بولاتتىن.

ساۋداغا دەگەن باسەكە الامانى ەندى-ەندى كۈنبەدەن قويا بەرىلگەن، باي-ماناپ بولۋدىڭ وسىنداى تابىلماس ورايلى التىن تۇسىندا، ءبىزدىڭ خالىق سولاي قاراي ويسپاي، سىڭار ەزۋ اتشا كەرىگە تارتىپ، بەيەرەكەت اشىلىپ-شاشىلۋعا قاراي تىزگىن قويا بەرىپ، جاڭاشا ءبىر باسەكە ءتۇرىن تاۋىپ العاندىعى شىنىندا ادامدى اشىندىرادى. ارينە، تويدىڭ جوعىنان بولعانى جاقسى عوي، دەگەنىمەن قىساپسىز قالىڭ توي كىسىنى مەزى ەتەدى ەكەن.

ۇيىمىزگە كەشەدەن بەرى كەلگەن ۇسىنىس قاعازى سەگىز بولىپتى. جۇما كۇنى ەكى، ال سەنبى مەن جەكسەنبى كۈندەرى ۇشتەن توي بارىن كوردىم. پاھ، نەدەگەن قاپتاعان قالىڭ توي. ەرىكسىز تاڭداي قاعاسىڭ. قايسى تويغا بارۋ كەرەك؟ شەشىم ايتۋ قىيىن. سول ۇشىن وتباسىندا شاعىن تالقى جىينى اشىلۋى وتە قاجەت، مەنىڭ بۇل «جىيندى» جانىم سۇيمەيتتىن. دەسەدە، ايلەم ەركىمە كۈنبەيتتىن دە، ەرىكسىز تالقى جىيىنىنا قاتىناساتىن ەدىم. ايلەم قوڭىرقاي تىستى، كۈنە توز كىتاپشاسىن الپ شىقتى دا، ءبىر تۇستاردا قىزىمىزعا «ءىمل اشار» توي جاساعان

كەزدەگى تىزىمىدىكىتەردى شولا باستادى. قاراداي قاربالاس، دەمىگى جىيىلەپ، مۇرىنى سۆجەتپەي تۇر. مەن گازەت وقىپ دالان ۋىدە وتىرمىن. قابىرغا ساعات دامىلىسىز ترس-ترس سوعادى، جەل تەرىپ دالان ۋىدىنىڭ ەسىگى اشلىپ، قايتا جابىلدى. ۋىر ارەدىكتە ايەلىم:

— قاراشى، ۇلۇخان نە توي جاساپتى؟ — دەدى كوزى شادىرايا ماعان قاراپ، ونىڭ شىرايى قىزارىپ، شەكەسى تەرشىپ الپىتى. مەن ورنىمنان قوزعالمايم. ول كۆيگەلەكتەنە تاغى ۋىتل قايردى. — قۇداي ۋىشنى قاراشى، انە، جاننىڭدا جاتىر عوي، — ورنىمنان تۇردىم دا، ۇسىنىس قاعازدارىن بىردەن اقتارىستىرا باستادىم. ۇلۇخاننى كىم؟ ونشا تانىستىمىز جوق ايەل ەكەن. ايتەۋ اتىن ەستىتىمىز، انىڭعارى جەسىر ايەل بولسا كەرەك. مەن جۇان شۇيدەلى مويىنىمدى وعان قاراي بۇرىپ، گۇر ەتتىم:

— ۇلۇخان دەيسىڭ بە، ول كىم؟
ايەلىمنىڭ داۋىسى وقىس قارىلغا شىقتى:
— كىم بولۇشى ەدى، جەسىر قاتىن. ۋيا، قىردان كوشىپ كەلگەن.

مەن بۇل ۇسىنىستى ازەر تاپتىم دا:
— بالاسىن وقۇعا اتتاندىرۇ تويى ەكەن، — دەدىم.
— ەندى ساياتتىڭ ۇسىنىسىن قارا.
— ول جوق.
ايەلىم بۇلقان - تالقان بولا كەتتى. ساياتقا قاتتى وكپەلەدى.
— سىلىمنىڭ، كەۋدەلىسىن قاراي گور، كىمىمىز دەپ ۋجۇر ەكەن ۋوزىن، بىلەمىز، قازانىنا قاق تۇرماغان قايرىشنىڭ تۇقىمى بولاتىن. ۋجا، ەندى كۇبىشتىكىن قاراشى.
— كۇبىشى كىم؟

— ويېوي، كىم ەكەننەنەڭ بار، ايتەۋ قازاق، قاراشى.
— جوق ەكەن.
— بار، جاڭا عانا كورگەم.
— ە، مەنە ءجۇر، قىزىن ۇزاتادى ەكەن.
— بۇعان بارمايمىز، — دەدى ايلەم سىزداپ، — تويىمىزعا
كەلمەگەن. جىرتا سال، ءيا، تاغى كىمدەردىڭ ۇسىنىسى بار،
وقىشى.
مەن قولىمداعى ءبىر بۇدا ۇسىنىس قاعازداردى وزاندا
وقىدىم:

— شاقشا باس، ايلەلى ۇكى.
— توقتاشى، شاقشا باسنىڭ كىم؟
ءزىلىدى، قاتقىل ءۇن قاتتىم:
— نوقتاپايدىڭ ۇلى.
ايلەمنىڭ كوزى وقىستان جارىق ەتتى:
— نە توي؟
داۋىسىم تىم باسەڭ شىقتى:
— سۇندەت توي.

ايلەم بۇل ۇسىنىس قاعازدى بولەك الپ قويدى. ونىسى
«بۇل تويغا بارامىز» دەگەننەنەن دەرەك بەردى. مەن انتەك
جاۋىرىن ورتام قىشىپ، داۋال قىرىنا ارقامدى ۇيكەدىم. كوزىم
ايلەمدە، ونىڭ ءار ءسىن باعىپ تۇرمىن. ول تەرەزە الدىندا
قىسقا سىراقتى شاعىن ورىندىقتا وتىرعان. اينەكتەن سىنىپ
تۇسكەن كۇن نۇرىندا قوڭىرقاي شاشى مايلانىپ جىلتىراپ
كورىنەدى. ونىڭ جاق اياغىن دامىلىسىز سەكەكتەتپ كىتاپشا
بەتتەرىن ارىعا اقتارىستىرىپ جاتىر. قۇلاعىمىزنىڭ سىرعا
تەربەلىپ، اۋىق - اۋىق كۇنگە شاعىلىسىپ كوز ۇيالتادى. مۇرىن
جەلبەزەگى ساتكە قۇشيا قالپ، كەيدە اۋزىن تولتىرا جەل

ۋرلەپ اۋىر كۇرسىنىدى. كەيدە ەكى قاسىن كەرە جوعارى اتىپ، ماڭداي ەتىندە قالماڭ اجىم ۇيالاتادى. ونىڭ بۇل بەينەسى ماعان ونى يەكتەي باستاعان كارىلىكتىڭ ەلەسىندەي بايقالىپ، وعان شىتەي جانىم اشىدى. دەگەنمەن ايەلىم كارىلىك مەڭدەتەتىن جاسقا كەلە قويغان جوق، ەلى جاس. ال، جانخاى سۇركەيلى كورنىس ماعان قالايدان - قالاي ەلەس بەرىپ وتىر، اقلىم جەتپەدى. بالكىم، قاتتى شارشاپ، قالجىراپ جۇرگەن شىعار. ەبىراق بۇلاي دەۋدىڭ دە ەجونى كەلمەيدى. ويتكەنى، وتباسىمىزدا ونىڭ جۇيكەسى تالىپ شارشاپ - شالدىعاتىنداي نە جۇمىس بار؟ دۇرس، قالاشىق كۈلەمىندە وتەتىن توي - تومالاقىتار مەن ەتۇرلى سەبەپتەردەن بولاتىن قوناعاسىلار شاش ەتەكتەن، قىساپسىز كوپ. ەار كۇنى دەرىلىك سالىپاقتاپ وسىلارعا بارۋدان شارشاپ، تالىعىپ جۇرمەسىنە كىم كەپىل؟

— ەي، بۇل تويغا بارامىز، — ايەلىم ويمدى ەبولىپ جىبەردى.

— تو... تويىڭا كەلمەگەن، — مەن تۇتىعا تەز وسىنى ايتتىم.

— نوقتاباي كەلگەن.

— ول اكەسى، — دەپ كەيىدىم مەن، — ەكەۋى ەكى شاڭىراق، ەكى باسقا..

— كەلمەسە دە بارامىز.

— بارمايمىز.

مەن كۇيگەلەكتەنە سويلەپ دالاعا شىقتىم. قۇيىن ۇيتقىپ تۇر ەكەن، تاقىيام ۇشىپ توبەدەن اسىپ كەتتى. تەمىر قاقپا سىلدىرلاپ قايتا تىندى. قاقپادان شىعىپ قۇيىنغا قاراي بەت تۇزەدەم. وزىمشە تاقيانى قۇيىپ ۇستاماقپىن، ەبىراق اسپانداپ ۇشىپ، بارغان سايىن السىتاپ كەتتى. كەنەت، وڭ جاعىمىنان

بىر داۋىس ەستىلدى:

— ەلجان.

جالت قارادىم، ۇلكەن جەڭگەم مەن تاغى بىر جاس ايەل قاقپا كوزىندە تۇر ەكەن. اۋلامىزعا برگەلەس جاتقان تار كوشەمەن كەلگەن سياقتى. جەڭگەم قىزىل اسىعنا دەيىن باتپاق كەشىپتى. ال، اناۋ ايەل سىندارلى ءارى جاس ەكەن. قاعىلەز، پىسقى كورىنەدى. ونىڭ توفىلى تاپ - تازا، تۇمسى از باتپاق تۇرتكەن، جىلتىراپ كىگەن قالپىندا تۇر.

— نە جەل ۇشىرىپ كەلدى؟

— جاڭغاي قۇيىن، — دەدى جەڭگەم كۇلىپ.

ۋىدە ۇسىنىس قاعازدارعا بەلگى ۇرىپ ايەلىم قاربالاس. بەس تويدىڭ ۇسىنىس قاعازىن جۇمارلاپ قوقسىق شارباققا تاستاپتى.

— ە، جاساعان يەم، — دەپ كەيىگەن ايەلىم وقىس كۇرسىنىپ جىبەردى، — كۇندە توي، ەسىمىز شىقتى. بىراق شارا نە.

— بىرىمىز دە سول، — جەڭگەم قاسىنداعى ايەلدى قوناق ۇيگە قاراي باستادى، — ەي، ەركەگۈل، دايىن شايىڭ بولسا اكەل.

«دايىن شايىڭ» نە ەكەنى ايتپاسام دا بەلگىلى عوي. شاعىن داستارقان جايىلىپ، ءۇش ايەل ايت - ۇيت دەگەنشە بولعان جوق سابا قارىن بىر شولمەكتى سارقىپ ۇلگىردى. قارسى ۋىدە وتىرعان ماعان داۋىستارى جاڭغىرىپ انىق ەستىلىپ تۇردى:

— الگى كىمنىڭ قىزى جۇكتى ەكەن، بەتىم-اۋ.

— تۇسىنەم بۇيرماسىن، كىمنىڭ دەيسىڭ؟

— ەي، تاغى بار ما؟ اكەلىشى.

— دايىنى جوق.

— جاڭخاى ءسوزىڭ نە، سونى... —

— باسە، سونى ەستىڭ.

جەڭگەمنىڭ داۋىسى ءتىپتى قاتتى، بىردە قارقىلداپ كۈلەدى. ال، انائۇ جاس ايەل قازىرشە يىپا ساقىتاپ ءالى داۋرىغا قويغان جوق. دەسەدە، مۈلدەم ءتىلى بايلانىپ ءۇنسز قالماغان. ارەدىك سوزگە تىزگىن ۇستاتىپ قويادى. داۋىسى نازىك، مايدا ەكەن. ول الگى جۇكتى قىزدىڭ كىم ەكەنن بىلۋگە اسىققان. ءبىراق ونىڭ اۋەسىنە قايرىلعان پەندە بالاسى بولمادى، اڭگىمە جەلىسى باسقا جاققا تارتىلىپ جەڭگەمنىڭ داۋىسى ەكىپىندى ەستىلدى:

— كەشە كورشىنىڭ ءىتى ۇلىپ شىرقىتى بۇزغان، نە سۇمدىق بولارىن كىم ءبىلىسەن.

— ارام ولەدى.

— ءتايت، وزىنە كورىنسەن.

— ەركەگۈل، قازىر نە سىتەپ ءجۇرسىڭ؟ — ايەلىمنىڭ داۋىسىن قۇلاعىم شالدى. الگى جاس ايەلدىڭ اتى دا ەركەگۈل بولغانى ما؟ سولاي ەكەن. ول تەز جاۋاپ قايردى. الدە نەگە شاشالا ءسوزىن شاشىپ ۇقتىردى. داۋىسىنا كۈلكى جاسىرىنعان ونىڭ ءوڭىن ەسىمە ساقىتاي الماپپىن، قانداي ەدى؟ اققۇبا، وتە سۇلۇ كورىنگەن.

— دوختىرحانادا ءبىر اي قارا جۇمىس سىتەدىم. جۇمىس تابىلمايدى، تابىلسا، نەنى بولسا سىتەيمىن.

— جان باعۇ ءۇشەن، دۇرىس ول.

— ەي، اۋەلى ءتان ساتادى ەكەن.

— كوتەك، نە دەيدى، قویشى ارى.

— كىم؟ — دەدى سۇلۇ ايەل.

— قاتىندار باياعى، — جەڭگەمنىڭ داۋىسى قارىلغا

جاڭغىردى، — اقشا سولاردا، قالتالاپ تابادى ەكەن.

— ءولسم عوي، — انا ەركەگۈل ساڭق ەتتى.

— الگى قىز دا پالەنى وسىدان تاپقان.

— كىم ول؟

— وشىردىڭ قىزى، — بۇل جاۋاپتى ايلەم ايتتى.

قاتىندار قىزۇلىق جەلىك قىلاڭسىن بايقاتتى. اڭگىمەلەرىنىڭ

شوعىرى بىتەرپ، ءار ءشوپتىڭ باسىن شالدى. جەڭگەم تاعى

ءبىر شولەكتىڭ تىنىنىن اشۋدى ويلاپ وڭەشىن سوزادى.

— ءسال كەم بولپ تۇرغانى.

— وسى ءدال.

ارادا ءۇي ءشىن ۇنىسىزدىك جايلادى. قابىرعا ساعاتتىڭ

سوعىلعان داڭغىلى انىق ەستىلدى. ءبىر كوك باس شىبىن

زىڭداپ، ءۇي شىندە اينالا ۇشىپ ءجۈرپ تەرەزە اينەگىنە

بارپ قوندى. قولما ءشومش باس قاققىشتى الپ كۇسىپ

كەتتىم. شىبىن قاناتى اينەكتە قالىپ، دەنەسى ۇشىپ تەرەزە

تەكشەسىنە بارپ ءتۈستى. ەندىگى تىنىشتىقتى جاس ايلەلدىڭ

داۋىسى بۇزدى:

— جەلپىنىپ قالدىم، دەسەدە باسىم اينالغانداي. . .

كەنەت، سىرتقى ءۇيدىڭ ەسىگى قاعىلدى. ايلەلمەن بۇرىن

قارمانىپ ەسىكتى اشتىم. دالادان ءبىر بالا قولما ۇسىنىس

قاعازىن ۇستاتتى دا، جونىنە كەتتى. ساياتتىڭ ءۇيىنىڭ توي

قاعازى ەكەن. ايلەلم ارتىمدا تۇرغان، تاناۋى پىسىلداپ، يىعىما

يەگىن سۇيەپ، ۇسىنىستى وقىدى دا:

— بارمايتىن توي، — دەدى.

ول لەزدە ۇسىنىستى قولمىنان جۇلىپ الدى دا، ەكىگە

ايرىپ قوقسىق شەلەككە اتتى. بەتى بالىراپ، كوزى ەلەرە

وتتانىپ الپتى.

— تاعى كىمنىڭ تويى؟ — جەڭگەم لەپىرە داۋىستاندى.
— ساياتنىڭ.

— ساياتى كىم؟ — جەڭگەم شاڭك-شۇڭك ەتپ نەشە مارتە جوتەلىپ، تاماعىن كەندى تاعى تىلىنەن ءسوز ۇشردى، — سايات، ءسانات دەي مە، ماناتى تاعى بار، قويىشى ايتەۋ، تانىمايتىن ەل قالاشققا قاپتاپ كەتپتى.

— مىناۋ بارعوي، جەڭگە، — دەپ داۋىستاندىم مەن، — وسى اپتادا كەلگەن توغىزىنشى ۇسىنىس حات.

— از ەكەن، — دەدى جەڭگەم كۈلىپ، — ەي ەلجان، مۇندا كەل. قاشاسىڭ عوي ۱.

مەن قايرىلمادىم. جىبىرلاي باسىپ قارسى ۇيگە كىرىپ عايىپ بولىدىم. ەسىك اشىق، ولاردىڭ داۋىسى ءالى انىق ەستىلىپ تۇردى. ۇشەۋى تاعى قوسىلا قالعان، تاعى ءسوز وتىن كوسەدى. داۋىستارى كەيدە كومەسكى تارتىپ، كەيدە جاڭغىرا شىعىپ، قۇلاق پەردەمدى كەلىپ قاعادى. نەدەگەن كوپ ءسوز، نەدەگەن كوپ اڭگىمە، اقىلىڭ جەتپەيدى. دۇنيەنى ۇمىتقان سياقتى. قىزۋ كەڭەس بىردەن-بىرگە ۇلاسىپ، تالاي-تالاي قاتىنىنىڭ سورىن قايناتىپ، سىرتىنان شوقبار ۇرىپ جاتقان. تۇسكى استىڭ ۋاقتى دا تاياعانىمەن، ونى سەزگەن ادام جوق. تاعى «بىز ەل سەكىلدى وسەك ايتپايمىز» دەسىپ قوياتىندارىن قايتەرسىڭ. ەستىپ ەرىكسىز كۈلەسىڭ. نەگىزگى كوپىرىپ وتىرعانى جەڭگەم. ال، انا ەكى ەركەگۈل جەتەككە ءجۇرۋشى، وسىنىڭ ءبارى پەندەشىلىك. بىرەۋدى وسەكتەپ شەردەن شىعۋ ادام بالاسىنىڭ تەل بويىندا بولاتىن تۇما قاسيەت پە؟ يا قىزعانىش سەزىم وسىلاي ىستەتە مە؟ ءتۇسىنۋ قىين. ايتەۋ ءۇش ايەل بىردە انا قاتىندى، بىردە مىنا قاتىندى تاقىمعا باسىپ، وسەكتىڭ دوداسىنا سالدى. مەنىڭ دە قاتىنداردىڭ ءسوزىن

تىڭداۋغا ۋەسىم قوزىپ، تىرىپ ەتپەي ءالى وتىرمىن.
بىرەۋگە سىرتىنان عايىبات ايتۋ كۇنا، بۇل ءدىن جولىنىڭ
ءتارتىبى. ءبىراق وسىنى اتقارىپ جاتقان ادام جوققا ءتان.
ەكەۋدىڭ باسى قوسىلىپ اڭگىمە سوقسا وسەكتىڭ وتى جالىنداپ،
سايتان كۈبەلەگى قاپتايدى. ولگەن ادام عانا جاقسى، تىرىدەن
جاقسى تابا المابىسىڭ، قايدا بارساڭ دا سول ورتاداعى ءتىل تىەگى
وسى. بۇل بەينە اڭگىمەنىڭ تۈزدىعى سياقتى.

— احاتنىڭ تويىنىڭ داستارقاندىن ماڭگى ۇستاپتى، —
دەدى جەڭگەمنىڭ داۋىسى قۇيىقلىجي شىعەپ. شاڭك - شۇڭك
ەتىپ تاغى جوتەلىپ قويدى، — قاتىنى قارىز العان با، ايتەۋ
جىيلعان سومادان اقشا تارتىپ قالىپتى. سودان. . .

ونىڭ ءسوزىن اۋزىنان انا ەركەگۈل جۇلىپ اكەتتى:

— قانباسىمى جوعارى ادام، نىزادان جىيىلعان ۇقسايدى.

— ءىتىم ءبىلىسىن، ءوزى دە قىرىس.

— مول سوما دا ەمەس كورىنەدى.

— ءۇش جۇز.

— ە، قۇداي.

— قازىر ەمحانادا ەكەن.

— ولمەسە بولدى.

— تاقۋا، ءيت ارتىنان يىنە العان.

— كىم؟

— مۇقانىنىڭ قاتىنى.

— بىلەم، — دەدى ايلەلىم. ونىڭ داۋىسى وكپەلى

ەستىلدى.

— مۇرناعى جىلى مەنەن ەلۋ يۋان العان، ءالى جوق.

— تويدىڭ دۋى ەكەن، — جاس ايلەلىڭ داۋىسى ويناقتى،

قاتىلى شىقتى، — قانداي تويداعى اقىلگوي بايمىشەنىڭ ءبىرى

وسى ماڭگى.

ەسك تاغى قاعىلدى، مەن بارغانشا، ەسك ەرنەۋىندەگى بولار-بولماس ساڭلاۋدان جانە ءبىر ۇسىنىس قاعازدىڭ شەكەسى فىلتىدى. بۇل اۋدان اكىمنىڭ نەمەرەسىنىڭ «تەل اشار» تويى ەكەن. ۇسىنىس قاعازدىڭ ءبىر جاق شەكەسىنە «اقىل قوسۋ شايى مەن مال باتاسىنا كەلىڭىزدەر» دەگەن ءسوز جازىلىپتى. اىەلمە كورسەتتىم. ول جەردەن التىن تاپقانداي قۋاندى. سەكىرىپ الاقايلاپ جىبەرە جازداپ ءوزىن زورعا تەجەدى. ءسويتتى دە انالارعا قىر قىلغانى ما؟ ۇسىنىس قاعازىنداى الكى ءسوزدى وقىدى. مەن ءوز جونىمە كەتكەم، اىەلىم قىزۋ، سونىڭ جەلىگى ونى ەسىرتىپ تۇرعان. داۋىسى اجارلى، تاق قۇلاعىمنىڭ تۇبىنەن شىققانداي ساڭقىلداپ ەستۋ پەردەمە كەلىپ تۇيەدى. جەڭگەم مەن انا ەركەگۈل ءۇنسز قالعان.

اۋدان اكىمنىڭ نازارىندا بولۋ ءبىز ءۇشىن شىنىندا ۇلكەن مارتەبە عوي. قارىسى ۇيدە وتىرعان مەنىڭ دە يىعىم كوتەرىلىپ، سارايم اشىلىپ قالدى. دەگەنمەن جارلىعا جاز بولغانىمەن، شۋاعى تۇسىپەيدى. ۇقساس بۇگىنگى ەلجان ەرتەڭ دە ەلجان قالپىندا قالا بەرەدى. تويدىڭ دۇمانى باسلا بەرە ەستەن عايىپ بولادى. ونىڭ ۇستىنە، قاسقاننىڭ قاسىعىن جالاۋدى جانىم ەجەلدەن سۇيىمەيدى. ەڭبەكتەپ ءجۇرىپ شىققان بىيگىمەنەن، ەڭبەكتەنىپ ءجۇرىپ شىققان توبەم ارتىق. بالا جاستان بويىما قالىپتاسقان قاسيەت وسى. بىرەۋگە ەڭگەيۋ، بىرەۋگە شالقايۋ تەگىمە جازباغان عادەت. ادام بىتكەندى بىردەي كورەمىن. شالقىمەن كوڭىلىم لەزدە سۋ سەپكەندەي باسلا قالىپ، ءۇنسز وتىرا بەردىم.

كەنەت ءبىر ءتۇرلى قىزعانىش جەلىگى جەڭگەمنىڭ ۇنىنىن تەبىنىن بايقاتتى. ول ەسىن ەندى جيعانداي ءتىلىن بەزدەدى:

— باستىق بولسا وزىنە، سىتەگەن تۈگى جوق.
— قۇراي باياعى، — ئاۋايلىدىڭ باسەڭ وشكىن داۋىسى
ەستىلدى.

بىلەم، ايلەم توزىمىنەن ايرىلدى. شىرت ەتىپ سىنىپ،
شامدانا ەتىل قايردى:

— نە بولسا، و بولسىن، ايتەۋ ەل اعاسى عوي.
ارادا ەبىر قاۋىم ەسات تىنىش وتكەن. تىنىشتىقتى جانە
جەڭگەم بۇزدى:

— باراسىڭ با؟

— نەگە بارماسقا.

— تويمىزعا كەلمەگەن، — قارىسى ۋيدەن مەن داۋرىقتىم.

— دۇرىس، — دەپ قاتتى شارق ەتتى جەڭگەم، —

ەلمەگەنگە ەڭكەيمەۋ كەرەك، ەلجان تۇراسىن ايتىپ وتر.

— كەلمەسە قويىسىن، بارۋ پارىز.

ەندىگى ەسوز تالاسىن مەن تارتىپ الدىم:

— بەرمەسە دە باي جاقسى دەمەكسىڭ عوي.

— زامانىڭ سولاي.

— دەسەدە قۇلى بولماۋ كەرەك.

— يىلەسىڭ، قاتە بولسا دا اقيقات سوندا.

ايلەم دۇرىس ايتتى، اۋىزم بۇلىپ، ەۋنىم ەشتى.

كەۋدەم مۇڭعا تولىپ، قاراداي جابىرقاپ، ەوزىمدى قور سانادىم.

كىسىلىك تاعانام تومەن، ەڭ بولماعاندا كلاس جەتەكشىلىك

مارتەبەم جوق، جاي مۇعالىممىن، «جۋاس تۋىە جۈندەۋگە

جاقسى» دەگەندەي، مەكتەپ باستىعىنىڭ كوسەۋى سياقتىمىن.

ەبىر كۈنى ادەببەت، تاعى ەبىر كۈنى جاعراپيا، ەندى ەبىر كۈنى

تارىخ ساباغىن وتەمىن. مۇلدەم جابارىم جوق جاعراپيا مەن تارىخ

ساباغىن ەوتۇم ەوزىم ەۋشىن ۇيات، وقۇشلار ەۋشىن قىانات

قوي. وسنى مەكتەپ باستىعى بىلمەي مە؟ بىلەدى. بىلە تۇرا
 امالنىڭ نە، كەرگىگە سالغان. بۇل سەنى اۋزىدىقتاپ وزىنە
 تابىندىرۋدىڭ بىر امالى. باستىق كەنىسنىڭ ايلالى تۈلكى بولۇشنىڭ
 كەرەك. قولغا ۇيرەتۈگە كەلمەيتىن تاغى مەنەز كىسىلەرگە
 بوستىق سىتەسەڭ، تۈبىندە مۇرنىڭ شەلپەك بولادى. نوقتالاپ
 وتىرغان بىرە. مۇنى چاڭقاق باسنىڭ دانەگى تەتىك، ارقانداي
 سىكە شوگەل باسەكەڭ بىتكەننىڭ وننان توعىزى سەنەن ارتىق
 بىلەدى. اق تابان الدىندا مايىمىل، قارا تابان الدىندا قوجالىق
 مەنەزى وكتەم ايبارلى ارىستان كىم؟ الگى باستىعىڭ. انە
 وسىندا سىكەرلىك ونىڭ ورنىن جاي ادامنان توبەلى ەتكەن.
 قوناق ۇيدەگى اڭگىمە تىنا قالغانىن كەش اڭعاردىم. ۇش
 قاتىن دالادا ەبىل - سەبىل شۇلاستى. سالدەن سوڭ دالاداعى
 شۇبىل باسلىدى دا، ەسىك اشىلىپ ايەلىم كىردى، ول بوسااعا
 سۈيەنىپ ماعان تەلىمىرە قارادى، ۇن جوق، مەن ەتىل
 قايرىدىم:

- الگى... يا، جەڭگەم قايدا؟
- جۇمىسىڭ بار ما؟
- انشەيىن.
- قايتتى عوي ايتەۋ.
- قىزۇ ما؟
- كوردىڭ عوي.
- مەن قولىمداعى جۇرنالىدى ۇستەل ۇستىنە قويىپ، دالان
 ۇيگە شىقتىم.
- ۇيىنە قايتاتىن شىعار؟
- ەركى بىلىسەن.
- ايەل ادام ۇيات قوي، — دەدىم.
- سوزى نەدەگەن كوپ، باسىم اۋىرىپ كەتتى.